

TURUN
YLIOPISTO

Turun yliopiston saavutettavuusohjelma 2020–2024

SISÄLLYS

1. JOHDANTO

2. SAAVUTETTAVUUSOHJELMAN TAUSTA

2.1. Mitä saavutettavuus on ja ketä se koskee?

2.2. Alussa oli esteetön UTU: Katsaus Turun yliopistossa tehtyyn esteettömyys- ja saavutettavuustyöhön

2.3. Saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta koskeva lainsäädäntö, ohjeet ja toimijat

2.3.1 Kansallinen lainsäädäntö

2.3.2 Turun yliopiston säädökset ja ohjeistukset

2.3.3 Turun yliopiston toimijat yhdenvertaisuus- ja saavutettavuusasioissa

3. TOIMENPIDEOHJELMA

3.1. Opiskelijavalinta, opiskelu, opetus ja ohjaus

3.2. Henkilöstön kehittäminen, rekrytointi ja työolosuhteet

3.3. Fyysinen ympäristö

3.4. Viestintä ja IT

3.5. Kirjasto

4. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

5. LÄHTEET

6. LIITTEET

1. JOHDANTO

Saavutettavuusohjelman tavoitteena on edistää yliopiston saavutettavuutta ja kehittää saavutettavuustyötä tukevia käytäntöjä ja toimintatapoja, joita myös lainsäädäntö edellyttää.

Ohjelman tarkoituksena on lisätä saavutettavuutta koskevaa tietoa ja yliopiston työntekijöiden ja opiskelijoiden tietoisuutta saavutettavuusasioissa sekä tuoda saavutettavuustietoa paremmin kaikkien toimijoiden ulottuville saavutettavassa muodossa. Ohjelman tarkoituksena on selkiyttää työnjakoa saavutettavuusasioissa yliopiston sisällä ja asettaa työlle pitkän ja lyhyen tähtäimen tavoitteita. Tarkoituksena on huomioida ja osallistaa nykyistä paremmin monenlaisia toimijoita huomioiden erityisesti monenlaiset oppijat, eri tavoin vammaiset ja pitkäaikaissairaat, sukupuolivähemmistöihin ja kulttuuri- ja kielivähemmistöihin kuuluvat yliopistoyhteisön jäsenet ja muut yhdenvertaisuuslaissa mainitut ryhmät sekä seurata systemaattisesti tavoitteiden toteutumista.

Saavutettavuudella tarkoitetaan monenlaisten toimijoiden mahdollisuutta osallistua ja toimia yliopistoyhteisössä yhdenvertaisesti, ominaisuuksistaan riippumatta. Saavutettavuutta voidaan tarkastella fyysisen ja psyykkisen ympäristön, sosiaalisen vuorovaikutuksen, arvojen ja asenteiden sekä politiikan näkökulmista. Viime kädessä saavutettavuudessa on kyse kansalais- ja ihmisoikeuksien toteuttamisesta.

Turun yliopistossa on tehty saavutettavuustyötä vuodesta 2001 alkaen. Opiskelijoiden aloitteesta alkanut toiminta on kasvanut vuosien myötä koskemaan kaikkia opiskelijoita ja henkilöstön jäseniä. Joillekin saavutettavuus voi merkitä automaattisesti avautuvaa ovea, toisille yksilöllisten tenttijärjestelyjen toteuttamista tai verkkosivun ymmärrettävyyttä. Monenlaisten oppijoiden määrän lisääntyminen ja saavutettavuutta koskevan lainsäädännön tarkentuminen, esimerkiksi verkkopalvelujen saavutettavuutta koskevan direktiivin voimaantulo, on osaltaan merkinnyt myös tarvetta tehdä saavutettavuustyötä näkyväksi ja kehittää saavutettavuustyötä edelleen.

Turun yliopiston rehtori Kalervo Väänänen nimitti 21.12.2018 ohjausryhmän, jossa oli mukana laajasti edustettuna yliopiston keskeiset toiminnot. (Ohjausryhmän kokoonpano: Liite 1) Työryhmän tehtävänä oli esteettömyysohjelman ideointi, suunnittelu ja kirjoittaminen. Ohjausryhmä totesi toimintansa aluksi, että esteettömyysohjelmalle asetetut tavoitteet koskevat laajasti yliopiston eri toimintoja, esimerkiksi viestintää, opetusta, IT-palveluja ja henkilöstöä. Tämän vuoksi esteettömyysohjelma päätettiin muuttaa saavutettavuusohjelmaksi.

Turun yliopiston saavutettavuusohjelmassa 2020–2024 on hahmotettu yliopiston saavutettavuuden nykytilaa ja tavoitteita keskeisten toimintojen, kuten opiskelun, opetuksen ja ohjauksen, henkilöstöhallinnon ja työnteon, rakennetun fyysisen ympäristön, viestinnän, IT:n ja kirjaston osalta.

Saavutettavuuden voidaan ajatella koskevan yliopiston kaikkea toimintaa. Se voidaan hahmottaa läpileikkaavana periaatteena, jonka valossa voidaan tarkastella yliopiston eri toimintoja ja toimijoita. Toisaalta se merkitsee eri toiminnoissa hieman erilaisia asioita ja

prosesseja. Tämän vuoksi saavutettavuusohjelmassa on lähdetty tarkastelemaan asioita keskeisten toimintojen näkökulmasta. Aluksi on kuvattu asioiden nykytila, jonka pohjalta on rakennettu toiminnan tavoitteet, nimetty toimijat ja aikataulu työskentelylle. Monissa kohdin toiminnan prosessit ja tavoitteet sivuavat useita toimintoja ja toimijat voivat jakaa vastuita toiminnasta ja tavoitteiden saavuttamisesta luontevasti. Tällaista yhteistyötä ohjelmassa pyritään myös tekemään näkyväksi.

Lähes yhtä tärkeää kuin saavuttavuustyön tekeminen ja tavoitteiden asettaminen on toiminnan aktiivinen seuraaminen. Yksiköt vastaavat ohjelman tavoitteiden toteutumisen seurannasta oman toimintansa osalta ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunta valvoo ohjelman kokonaisuuden toteutumista koko yliopiston tasolla.

2. SAAVUTETTAVUUSOHJELMAN TAUSTA

2.1 Mitä saavutettavuus on ja ketä se koskee?

Saavutettavuudella tarkoitetaan monenlaisten toimijoiden yhdenvertaisen osallisuuden mahdollistamista erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä riippumatta toimijoiden ominaisuuksista.

Saavutettavuutta voidaan tarkastella useista näkökulmista:

- *fyysinen ympäristö* – liikkuminen, kuuleminen ja näkeminen, ergonomia, apuvälineet, turvallisuus
- *psykkinen ympäristö* – moninaisuuden arvostaminen voimavarana, kykyjen arvostus, kuulluksi tuleminen
- *sosiaalinen ympäristö* – yhteisön tiedot, taidot ja asenteet erilaisia tarpeita kohtaan
- *viestintä* – tiedonsaanti, viestinnän selkeys, monikanavaisuus
- *taloudellinen saavutettavuus* – esimerkiksi vammaisten henkilöiden avustajan, tulkin ja apuvälineiden huomiointi, työmatkojen kompensointi

Saavutettavuutta on esimerkiksi yhdenvertainen mahdollisuus erilaisten toimintaympäristöjen, palveluiden, sovellusten ja julkaisujen käyttöön, mutta sillä voidaan yhtä hyvin tarkoittaa esimerkiksi asenteiden avoimuutta tai monenlaisuuden huomiointia toiminnan suunnittelussa, strategioissa ja politiikoissa. Yliopistoyhteisössä saavutettavuus nähdään eri toiminnat läpäisevänä periaatteena ja tavoitteena, joka tulee huomioida kaikessa suunnittelussa, toiminnassa ja palautteenannossa.

Suomen kielessä “saavutettavuutta” (englanniksi “*accessibility*”) ja “esteettömyyttä” (englanniksi “*barrier free*”) pidetään usein samaa merkitsevinä. Esteettömyydellä viitataan kuitenkin tavallisemmin fyysiseen toimintaympäristöön ja saavutettavuudella palvelujen, asenteiden ja politiikkojen saavutettavuuteen. Tässä saavutettavuusohjelmassa termi “saavutettavuus” kattaa myös yliopiston fyysisen toimintaympäristön, rakennukset ja niitä ympäröivät alueet, sekä rakennusten ja kampusalueiden opastuksen.

Saavutettavuus koskee ja koskettaa kaikkia yliopiston toimijoita satunnaisista vierailijoista yliopiston johtoon. Saavutettavuusratkaisut hyödyttävät kaikkia käyttäjiä, esimerkiksi oviautomaattikkaa tai luiskia voivat hyödyntää niin apuvälineiden käyttäjät, lastenrattaiden käyttäjät kuin raskaiden taakkojen kantajatkin. Välttämätöntä saavutettavuus on niille opiskelijoille ja henkilöstön jäsenille, joiden toiminta fyysisesti, psyykkisesti tai sosiaalisesti esteellisessä ympäristössä vaikeutuu tai käy mahdottomaksi.

Yhä useammat toimijat tarvitsevat työssään tai opinnoissaan saavutettavuustietoa esimerkiksi suunnitellessaan oppimateriaalia tai varatessaan tilaa tapaamista tai kokousta varten. Yliopiston saavutettavuusohjelman ja saavutettavuustyön tavoitteena on mahdollistaa tarvittavan saavutettavuustiedon saanti ja tukea ihmisiä saavutettavuuden toteuttamisessa ja käyttämisessä.

2.2 Alussa oli esteetön UTU: Katsaus Turun yliopistossa tehtyyn esteettömyys- ja saavutettavuustyöhön

Turun yliopiston saavutettavuustyö alkoi marraskuussa 2001, kun rehtori Keijo Virtanen asetti työryhmän saavutettavuuden kehittämiseksi Turun yliopistossa. Työryhmän tehtävänä oli

- kartoittaa opiskelua haittaavat tekijät eri tavoin vammaisten opiskelijoiden näkökulmasta
- laatia konkreettisia ehdotuksia näiden haittojen poistamiseksi, tavoitteena tasa-arvoisten opiskeluedellytysten luominen
- laatia suunnitelma siitä, miten vammaisten opiskelijoiden tarpeet otetaan huomioon uusien tilojen rakentamisessa ja vanhojen peruskorjaamisessa ja
- tehdä esitys toimenpiteistä ja yhteistyömuodoista, joilla vammaisten näkökulma otetaan huomioon yliopiston fyysisen toimintaympäristön, opetuksen, opiskelun, opiskelijapalvelujen, tiedonkulun ja muiden vammaisten itsensä haittoiksi kokemien asioiden kehittämisessä.

Työryhmä sai nimekseen "Esteetön UTU" ja siinä oli edustettuna laajasti yliopiston eri yksiköt, kuten kirjasto, tietohallinto, tila- ja tekniset palvelut, kansainväliset ja opiskelija-asiat, viestintä, tiedekunnat, ylioppilaskunta sekä vammaisjärjestöjen edustajana Kynnys ry.

Työryhmä teki työnsä aikana seitsemäntoista erilaista toimenpide-ehdotusta. Se ehdotti muun muassa eri tavoin vammaisten opiskelijoiden tarpeiden huomioimista yliopiston strategiassa ja teki laajan esteettömyyskartoituksen liikkumisapuvälineiden käyttäjien näkökulmasta yliopiston rakennuksiin. Osa ehdotuksista johti toimenpiteisiin, kuten myös näkövammaiset käyttäjät huomioivan esteettömyyskartoituksen tekemiseen ja uudiskohteiden kartoittamiseen. Raportoinnissa ja toimenpide-ehdotuksissa otettiin huomioon myös aistivammaiset ja erilaiset oppimisvaikeudet. (Turun yliopiston Esteetön UTU -työryhmän muistio, Turun yliopisto 2002, 1–6)

Vuonna 2004 aloitti työnsä seurantaryhmä, jonka tavoitteena oli tehdä havaintoja tehtyjen toimenpiteiden seurauksista ja onnistumisesta. Seurantaryhmä päätyi esittämään vammaisasiamiehen toimen perustamista Turun yliopistoon. Vammaisasiamies aloitti työnsä Turun yliopistossa helmikuussa 2005. Työtä rahoitettiin aluksi yliopiston rehtorin

antamalla määrärahalta. Samana keväänä työhön saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön kolmivuotinen rahoitus. Samaan aikaan aloitti Jyväskylän yliopistossa valtakunnallinen korkeakoulujen saavutettavuustyöhön keskittyvä Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa (ESOK) -hanke. Turun yliopisto oli hankkeessa aktiivisesti mukana, kuten myös jatkohankkeessa, jossa se toimi yliopistokoordinaattorina vuosina 2011–2013.

Esteetön UTU -työryhmän työskentelyn alkumetreillä nähtiin, että yliopiston esteissä on pitkälti kyse siitä, että asioita ei yksinkertaisesti tulla ajatelleeksi. Vammaisasiamieshankkeen loppuraportissa todettiin, että esteettömyyden onnistumista voitiin tarkistella kahdesta näkökulmasta: näkyvien tulosten edistymisenä ja asenteiden kehittymisenä (Kohti esteettömämpää Turun yliopistoa, 2008, 28–29).

Vuonna 2005 Turun yliopiston rakennuksissa tehtiin laaja esteettömyyskartoitus liikkumisen ja näkemisen esteiden osalta ja toimenpide-ehdotukset esteettömyyden edistämiseksi. (Kumpuvuori, 7.7.2005, julkaisematon muistio) Tässä kartoituksessa saadut tiedot on viety Kynnys ry:n ylläpitämään [Turku kaikille](#) -portaaliin, johon on kerätty Turun alueen eri palvelujen esteettömyyttä koskevaa tietoa.

Luentotilojen esteettömyyttä koskeva kartoitus tehtiin syksyllä 2017 Agoran, Educariumin, Turun kauppakorkeakoulun, Naturan ja Publicumin tiloihin. (Johnsson & Pietilä 2018, [Luentosalien esteettömyyskartoitus Turun yliopistolla 2017](#)). Lisäksi vuosittain on tehty yksittäisten tilojen ja rakennusten esteettömyyskartoituksia sekä uusien ja peruskorjattavien tilojen esteettömyysarviointia yhteistyössä tilapalvelujen, käyttäjien ja vammaisjärjestöjen kanssa.

Saavutettavuusohjelman ohjausryhmän työskentelyn alkumetreillä tehtiin lyhyt katsaus yliopiston internet- ja intrasivuilta löytyvään saavutettavuutta koskevaan tietoon. Tarkastelussa havaittiin, että tietoa löytyi runsaasti, mutta se oli hajallaan yliopiston sivuilla. Perustettiin "[Saavutettava Turun yliopisto](#)" ja "[Accessibility at University of Turku](#)" -sivustot, joille on koottu saavutettavuustietoa. Lisäksi työskentelyn aikana on pohdittu, kuinka kehittää verkkopalvelujen saavutettavuutta saavutettavuusdirektiivin edellyttämällä tavalla, helpottaa tiedon saantia ja edistää yhteistyötä saavutettavuusasioissa eri yksiköiden välillä.

Viime vuosina saavutettavuusajattelu suomalaisissa korkeakoulutuksessa on laajentunut. Turun yliopistossa on esimerkiksi tehty suosituksia opetuksen yksilöllisistä järjestelyistä. Yksilöllisten järjestelyjen määrä on vuosina 2012–2017 kolminkertaistunut. Saavutettavuus nähdään kuitenkin kaikkia korkeakoulujen toimijoita koskevana asiana, ei vain vammaisiin opiskelijoihin tai erilaisiin oppijoihin liittyvänä erityiskysymyksenä.

Hakija- ja opiskelijamäärän kasvun ohella myös lainsäädännön tarkentuminen ja lisääntyminen on vaikuttanut saavutettavuustyön lisääntymiseen ja moninaistumiseen. Työn lisääntyminen on näkynyt erityisesti tiedekunnissa ja ainelaitoksilla yksittäisten opettajien, ohjaajien ja toimistohenkilökunnan työmäärän kasvuna.

Saavutettavuuden käsitteen laajeneminen on tuonut esiin myös esimerkiksi kulttuuri- ja kielivähemmistöjä sekä sukupuolivähemmistöjä koskevat kysymykset. Samalla saavutettavuuskeskustelun katse on kääntynyt yksittäisistä ihmisistä tai ryhmistä

enemmän yliopistoinstituution suuntaan: saavutettavuudessa ei ole kyse vain käytännöistä, ohjeista tai ympäristöstä, vaan myös politiikoista ja arvoista – siitä, mikä yliopisto on ja kenelle se on tarkoitettu ja millaiseksi haluamme sen rakentaa.

2.3 Saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta koskeva lainsäädäntö, ohjeet ja toimijat

Korkeakoulutuksen saavutettavuutta ja yliopistojen yhdenvertaisuutta ohjaa monitahoinen ja monitasoinen lainsäädäntö. Seuraavassa paneudutaan lyhyesti kansalliseen lainsäädäntöön ja yliopistotason normeihin ja ohjeisiin.

2.3.1 Kansallinen lainsäädäntö

Yhdenvertaisuuslaki

Perustuslain tasolla koulutuksen yhdenvertaisuutta määrittelee keskeisesti [yhdenvertaisuuslaki](#) (1325/2014): ”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.” (8 §)

On huomattava, että lain mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi laissa tarkoitettua syrjintää ovat häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. Kohtuullisten mukautusten epäämisellä (15 §) tarkoitetaan sitä, että viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoaja, joka jättää tekemättä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, joilla vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus turvataan, syyllistyy syrjintään.

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa koulutuksen järjestäjää ja oppilaitosta arvioimaan yhdenvertaisuuden toteuttamista ja edistämään sitä (6 §). Käytännössä tämä tapahtuu yhdenvertaisuussuunnitelman avulla. Yhdenvertaisuussuunnitelmassa tarkastellaan yhdenvertaisuuden toteutumista tällä hetkellä ja päätetään käytännön keinoista yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjintään puuttumisessa. (<https://www.syrjinta.fi/koulutus-ja-varhaiskasvatus>). Turun yliopistolla on voimassa oleva [yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma](#).

Maankäyttö- ja rakennuslaki, ympäristöministeriön esteettömyyttä koskevat ohjeet

Rakennusten ja piha-alueiden esteettömyyttä säätelee [maankäyttö- ja rakennuslaki](#) (132/1999) sekä [valtioneuvoston esteettömyysasetus](#), joka tuli voimaan toukokuussa 2017.

Rakennuksen esteettömyyttä koskevien vähimmäisvaatimusten tarkoitus on omalta osaltaan edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. Asetusta sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaan luvanvaraiseen uuden hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike-, varasto-, tuotanto- ja asuinrakennuksen rakentamiseen. (Esteetön rakennus ja ympäristö, Rakennustieto, 13).

Ympäristöministeriön ohjeessa koskien auditorioita, opetus- ja kokous- sekä ravintolatiloja todetaan seuraavasti:

- ”Jos katsomossa, auditoriossa, juhla-, kokous- tai ravintolasalissa, opetustilassa tai muussa vastaavassa kokoontumistilassa tai yleisön palvelutilassa on äänentoistojärjestelmä, siinä on oltava induktiosilmukka tai muu vastaava äänensiirtojärjestelmä.”
- ”Jos 1 momentissa tarkoitettussa tilassa on kiinteät istuimet, esteettömien sisääntuloväylien on johdettava useammalle kuin yhdelle istuinriville, ja niille on sijoitettava riittävä määrä pyörätuolipaikkoja.”

Lisäksi ohjeessa julkisista rakennuksista todetaan, että niiden pysäköintialueilla tulee olla myös invamerkittyjä pysäköintipaikkoja ja rakennusten sisäänkäyntien tulee olla esteettömät pyörällisten apuvälineiden käyttäjille.

Saavutettavuusdirektiivi ja laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

[EU:n saavutettavuusdirektiivin](#) tavoitteena on, että kaikki ihmiset voisivat käyttää verkkopalveluja ominaisuuksistaan tai tilanteesta riippumatta. Direktiivi edistää kaikkien mahdollisuutta käyttää julkisia palveluja, se asettaa saavutettavuudelle minimivaatimukset ja parantaa digitaalisten palvelujen laatua.

Saavutettavuusdirektiivi ja sitä seuraava kansallinen lainsäädäntö vaativat viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut saavutettaviksi. [Laki digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta](#) astui voimaan 1.4.2019.

Direktiivin tavoitteena on erityisesti tehdä julkisten toimijoiden verkkopalveluista saavutettavat. Saavutettavuus liittyy kiinteästi WCAG-ohjeistoon (*Web Content Accessibility Guidelines*). Siinä on neljä peruseriaatetta, jotka verkkopalvelun pitää täyttää:

- Sivut ovat *havaittavat* eli sisällön saa selville ilman, että sen pystyy näkemään tai kuulemaan.
- Verkkopalvelun tulee myös olla *hallittava*, joka tarkoittaa sitä, että palvelua tulee pystyä käyttämään ilman hiirtä, siirtyminen sivulta toiselle on sujuvaa, linkkien nimet ovat kuvaavia ja linkit kertovat, minne ne johtavat.
- Verkkopalvelujen tulee olla *ymmärrettäviä*: kielen tulee olla selkeää ja esimerkiksi lomakkeista käyttäjän tulee ymmärtää, mitä kysytään ja millaisessa muodossa tieto halutaan syötettäväksi.
- Palvelujen tulee olla *toimintavarmoja* eli niiden tulisi toimia odotetusti eri selaimilla ja erilaisilla apuvälineohjelmilla.

Verkkopalveluja kehitettäessä on hyvä pyrkiä vähintään WCAG-ohjeiston AA-tasoon. Direktiivin lähtökohtana on kuitenkin erityisesti käyttäjien tarpeet. Ensi kädessä on huolehdittava eri tavoin vammaisten käyttäjien tiedon saannin saavutettavuudesta. Tällä hetkellä direktiivi koskee vain julkishallintoa. (Lue lisää osoitteista:

<https://saavutettavuusdirektiivi.fi> ja <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>)

Suomessa saavutettavuusdirektiivin täytäntöönpanosta vastaa [laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta](#). Lain mukaan ”Palveluntarjoajan on varmistettava digitaalisten palvelujensa sisältöjen havaittavuus ja ymmärrettävyys sekä käyttöliittymien ja navigoinnin hallittavuus

ja toimintavarmuus saavutettavuusvaatimusten mukaisesti.” Palveluntarjoajan on ylläpidettävä saavutettavuusselostetta, josta ilmenee muun muassa ohjeet siitä, miten palvelun käyttäjä voi saada digitaalisen palvelun sisältämät tiedot tai palvelun vaihtoehtoisella tavalla, jos palvelu tai sen osa ei ole käyttäjälle saavutettavassa muodossa. Lisäksi selosteesta on löydyttävä palveluntarjoajan sähköinen yhteystieto, johon palvelun käyttäjä voi lähettää saavutettavuuspalautteen.

Työyhteisöjen monimuotoisuus ja työpaikan saavutettavuutta koskeva lainsäädäntö

Yliopistoa viranomaisena, työnantajana ja koulutuksen järjestäjänä koskevat [yhdenvertaisuus-](#) (1325/2014) ja [tasa-arvolait](#) (609/1986). Yliopisto ei saa työntekijän rekrytoinnissa eikä työntekijän työsuhteen aikana asettaa hakijoita tai työntekijöitä perusteettomasti eriarvoiseen asemaan sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Turun yliopistolla on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakien mukainen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.

Saavutettavuutta koskevan lainsäädännön ja ohjeiden tavoitteena on auttaa ja tukea kaikkia saavutettavuustyötä tekeviä ja niitä, joita saavutettavuus koskee eli käytännössä kaikkia, ainakin jossain elämänvaiheessa.

Yliopistolaki

[Yliopistolain](#) mukaan hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai harjoitteluun, jos 43 a §:ssä tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.

Kun kysymys on 43 a §:ssä tarkoitetuista opinnoista, opiskelijaksi ottamisen esteenä on myös [ammattillisesta koulutuksesta annetun lain](#) 81 §:n, [ammattikorkeakoululain](#) 33 §:n tai tämän lain 43 a §:n mukainen opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös, jos toisten henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseen liittyvät seikat sitä edellyttävät.

Yliopiston tulee antaa opiskelijaksi pyrkiville tietoa siitä, minkälaisia terveydentilaa koskevia vaatimuksia ja muita edellytyksiä opintoihin liittyy.

2.3.2 Turun yliopiston säädökset ja ohjeistukset

Turun yliopiston johtosääntö

Turun yliopiston toimintaa ohjaa [Turun yliopiston johtosääntö](#). Se määrittelee yliopiston tehtävät, organisaation ja johtamiskäytännöt. Johtosäännössä ja yliopistolaisissa määritellään esimerkiksi kelpoisuusvaatimukset tiettyihin yliopiston tehtäviin, erityisesti opetus- ja tutkimushenkilöstön tehtäviin. Lisäksi todetaan, että tehtävään valitaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasiat huomioiden hakijoista se, jonka arvioidaan menestyvän parhaiten tehtävän hoidossa.

Turun yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunta valmistelee kulloinkin yliopistossa voimassa olevan [yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman](#), jonka tavoitteena on edistää

yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistä välitöntä ja välillistä syrjintää sekä häirintää yliopistolla.

Turun yliopiston opintojohtosääntö

[Turun yliopiston opintojohtosäännön](#) kohdassa “Koulutuksen toteuttaminen ja opiskelijan ohjaus” todetaan, että saavutettavuus sekä vammaisten ja oppimisvaikeuksisten opiskelijoiden yksilölliset toimintaedellytykset tulee ottaa huomioon opintojen suoritustavassa, opiskelumateriaalissa ja arviointitilaisuuden kestossa. Eri tavoin vammaiset, pitkäaikaissairaat ja oppimisvaikeuksiset opiskelijat saavat yhdenvertaisuuden toteutumiseksi sellaiset kohtuulliset, saavutettavuutta edistävät järjestelyt, jotka opiskelutilannetta tai opintosuoritusta varten katsotaan opiskelijan vamman, sairauden tai oppimisvaikeuden vuoksi tarpeellisiksi.

Rehtorin päätös

Rehtorin päätöksessä ”[Suositus vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita koskevista erityisjärjestelyistä](#)” kuvataan tarkemmin valintakokeiden ja opiskeluajan yksilöllisiä järjestelyjä ja niitä koskevia prosesseja.

2.3.3 Turun yliopiston toimijat yhdenvertaisuus- ja saavutettavuusasioissa

- **Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunta**

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunnan tehtävänä on edistää ja seurata tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja kehittymistä Turun yliopistossa. Toimikunta valmistelee yliopiston yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman, jonka yliopiston hallitus hyväksyy. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistä välitöntä ja välillistä syrjintää sekä häirintää. Toimikunnassa on myös ylioppilaskunnan edustus.

- **Tasa-arvovastaava**

Hyvinvointipalveluissa toimiva tasa-arvovastaava antaa toimintaohjeita henkilön yhdenvertaisuuteen liittyvissä asioissa sekä opiskelijoille että henkilökunnalle. Hän toimii vuorovaikutuksessa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunnan kanssa. Tasa-arvovastaavan toimenkuvaan sisältyy neuvonnan ja tiedottamisen lisäksi tasa-arvokysymyksiin liittyvien työtilanteiden seuraaminen ja dokumentointi. Tasa-arvovastaavan osoite on tasa-arvovastaava@utu.fi.

- **Esteettömyysuunnittelija**

Hyvinvointipalveluissa toimiva esteettömyysuunnittelija antaa neuvontaa ja ohjausta opiskelun ja opetuksen saavutettavuutta ja yliopiston esteettömyyttä koskevissa kysymyksissä opiskelijoille ja henkilöstölle. Esteettömyysuunnittelijan osoite on esteet@utu.fi.

Yhteistyö saavutettavuusasioissa

Yliopisto tekee tiivistä yhteistyötä saavutettavuuskysymyksissä eri tahojen kanssa yliopiston sisällä ja sen ulkopuolella kansallisesti ja kansainvälisesti.

Yksi keskeisimmistä yhteistyötahoista on Turun yliopiston ylioppilaskunta (TYO), joka toimii opiskelijoiden edunvalvojana ja tarkkailee ja toimillaan edistää saavutettavuuden

toteutumista yliopistossa. Edunvalvontatyössä TYY:n tavoitteena on, että opiskelijoiden ääni kuuluu saavutettavuustyössä, koulutus on järjestetty saavutettavasti ja että yliopisto on saavutettava ja esteetön ympäristö.

Ylioppilaskunta arvioi ja kehittää myös oman toimintansa saavutettavuutta. TYY uudistaa verkkosivunsa vuonna 2021 ja yhtenä sivujen uudistuksen lähtökohtana on sivuston saavutettavuuden parantaminen. TYY:n toimi- ja vuokratiloille on tehty esteettömyyskartoitus, jonka pohjalta toimiston fyysistä saavutettavuutta parannetaan taloudellisesti toteutettavissa olevin toimenpitein.

Ylioppilaskunnalla on yhdenvertaisuusohjelma, johon on määritelty yhdenvertaisuustyön tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjelman päätavoite on yhdenvertainen ja tasa-arvoinen yliopistoyhteisö. Yhdenvertaisuusohjelmaa päivitetään vuonna 2020. TYY tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden osallistua yhdenvertaisemman ja saavutettavamman ylioppilaskunnan rakentamiseen muun muassa luottamushenkilötoiminnan ja siipitoimintansa eli vapaaehtoistoiminnan kautta.

Turun yliopisto tekee saavutettavuusasioissa aktiivista yhteistyötä myös Turun kaupungin, valtion ja kuntien viranomaisien, vammais- ja kansalaisjärjestöjen sekä Turun alueen korkeakoulujen ja niiden opiskelijakuntien kanssa. Turun yliopisto on mukana Turun alueen korkeakoulujen esteettömyysverkostossa.

Kansallisella tasolla Turun yliopisto toimii aktiivisesti Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa (ESOK) -verkostossa. Kansainvälisesti yliopisto on mukana yhteispohjoismaisessa verkostossa ”Nordic Network for Disability Coordinators”.

3. TOIMENPIDEOHJELMA

Saavutettavuus yliopiston toiminnassa ja palveluissa

Saavutettavuudesta hyötyvät kaikki käyttäjät, mutta joillekin ryhmille toiminnan saavutettavuus merkitsee konkreettista mahdollisuutta osallistua ja toimia täysivaltaisena opiskelijana, työntekijänä tai vieraina yliopistolla.

Saavutettavuuden on oltava yliopiston palveluja läpäisevä toimintaperiaate. Tämän vuoksi saavutettavuutta koskevat kysymykset voivat olla samankaltaisia eri toiminnoissa, ja saavutettavuus voi kuulua yhtäaikaaisesti useammalle palvelulle tai toiminnolle ja edellyttää toteutuakseen kiinteää yhteistyötä eri palvelujen kesken.

Yliopiston työyhteisöt ovat yhä monimuotoisempia. Monimuotoisuus on erilaisuutta, jota määrittää esimerkiksi ikä, sukupuoli, vammaisuus, terveydentila, etninen alkuperä, uskonto tai seksuaalinen suuntautuneisuus. Kaikkia ihmisiä pitää kohdella samalla tavalla, eikä heitä saa erilaisuuden takia saattaa eri asemaan tai syrjiä. Tämä koskee niin työntekijöitä, opiskelijoita kuin kaikkia muita yliopiston toimijoita, asiakkaita ja vieraita

Monimuotoisuus on yliopistolle voimavara, joka edistää toimintatapojen ja palveluiden kehittymistä sekä tuloksen tekemistä. Monimuotoisessa työyhteisössä osataan mukauttaa työtä, hyödyntää erilaisia toimintatapoja ja keinoja, jotta taustaltaan ja esimerkiksi työkyvyltään erilaisien ihmisten kyvyt ja osaaminen saadaan parhaiten esille. Usein ainoa tarvittava mukautus on asenteiden mukautus.

3.1 Opiskelijavalinta, opiskelu, opetus ja ohjaus

Nykytila

Opiskelijat ovat yliopiston määrällisesti merkittävin ryhmä, joten yliopiston saavutettavuutta edistettäessä opiskeluun ja opetukseen liittyvät asiat ovat keskeisessä asemassa.

Valintakokeeseen voi hakea yksilöllisiä järjestelyjä, kuten lisäaikaa, vamman, sairauden tai oppimis-/lukivaikkeen vuoksi. Yliopiston esteettömyyssuunnittelija tekee hakemuksen ja asiantuntijalausannon perusteella suosituksen valintakokeen erityisjärjestelyistä ja tiedekunta päättää erityisjärjestelyjen toteuttamisesta.

Opiskelun yksilöllisistä järjestelyistä on säädetty opintojohtosäännössä.

Opetuksen ja ohjauksen yleiseen saavutettavuuteen vaikuttavat monet tekijät, kuten opetustilojen fyysinen saavutettavuus sekä verkko-oppimisympäristön ja oppi- ja ohjausmateriaalien saavutettavuus. Myös saavutettavuutta koskevien ohjeiden ajantasaisuus sekä henkilöstön tietoisuus ohjeista ja mahdollisuus saada tukea ja koulutusta vaikuttavat saavutettavuuden toteutumiseen opetuksessa ja ohjauksessa. Lisäksi käytettävissä olevat resurssit ovat käytännössä vaikuttaneet saavutettavuuden yleiseen toteuttamiseen.

Opiskelun ja ohjauksen parissa työskentelee tällä hetkellä useita toimijoita, jotka omalta osaltaan kehittävät myös opiskelun ja ohjauksen saavutettavuutta. Tällaisia toimijoita ovat

esimerkiksi opettajat, opintopäälliköt, opintoneuvojat, opettajatuutorit, opintopsykologit ja esteettömyyssuunnittelija.

Oppiaineissa kaivataan tarkempaa ohjeistusta siitä, miten paljon mukautuksia voidaan ja on kohtuullista tehdä. Myös sisäilmasairauksia ja niihin liittyviä yksilöllisiä järjestelyjä koskevaa tietoa ja ohjeistusta kaivataan lisää.

Toimenpiteet

Opiskelun yksilölliset järjestelyt

- Selkiytetään erityisjärjestelyjä koskevaa suositusta ja avataan erityisjärjestelyjen myöntämisperusteita. Yksilöllisten opiskelujärjestelyjen linjauksista tehdään erillinen taulukko Tampereen yliopiston mallin mukaisesti ja päivitetään rehtorin päätös ”Suositus vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita koskevista erityisjärjestelyistä”.
- Parannetaan mahdollisuuksia toteuttaa erityisjärjestelyjä käytännössä: suunnitellaan toimivia esteettömiä tenttitiloja ja muita opetus-/opiskelutiloja, joissa esimerkiksi apuvälineiden ja apuohjelmien käyttö ja muiden erityisjärjestelyjen toteutus on mahdollista.
- Ohjausta tarjottaessa otetaan huomioon saavutettavuusnäkökulma ja lisätään esimerkiksi verkossa tapahtuvaa ohjausta.
- Tarjotaan kansainvälisen liikkuvuuden osalta yksilöllisiä järjestelyjä koskevaa tietoa niin vaihtoon tuleville kuin lähtevillekin opiskelijoille. Tietoa tarjotaan myös englanniksi.

Oppimateriaalit ja sähköiset oppimisympäristöt

- Varmistetaan, että yliopiston tarjoama tieto on saavutettavaa ja palvelee kaikkia opiskelijoita. Esimerkiksi saavutettavaa luentomateriaalia tulee olla sähköisessä oppimisympäristössä nykyistä paremmin opiskelijoiden käytössä.
- Varmistetaan sähköisten oppimateriaalien saavutettavuus digitaalisten palvelujen saavutettavuutta koskevan lain edellyttämällä tavalla.
- Laaditaan oppimateriaalien saavutettavuusvaatimuksia koskevia ohjeistuksia sekä tarjotaan työkaluja, koulutusta ja neuvontaa henkilöstölle.

3.2 Henkilöstön kehittäminen, rekrytointi ja työolosuhteet

Nykytila

Henkilöstökoulutus perustuu vuosittain laadittavaan henkilöstö- ja koulutussuunnitelmaan. Koulutustarpeita kerätään esimiehille lähetettävällä koulutustarvekyselyllä. Esimiehet ohjeistetaan keräämään tietoa koulutustarpeista kaikilta työntekijöiltään kehityskeskusteluissa ja koostamaan näiden keskustelujen pohjalta työyhteisönsä keskeiset tarpeet.

Henkilöstökoulutukset ovat kaikille avoimia ja niihin voivat ilmoittautua myös apurahatutkijat. Koulutusta tarjotaan myös englanniksi sekä etäkoulutuksina. Hyvinvointipalvelut järjestävät säännöllisesti henkilöstökoulutuksia saavutettavuudesta ja

yhdenvertaisuudesta lisätäkseen koko yliopistoyhteisön tietoisuutta siitä, mitä saavutettavuus tarkoittaa ja miten sitä voidaan edistää kukin omassa työssään.

Yliopiston johtosääntö ja yliopistolaki määrittelevät suoraan kelpoisuusvaatimukset rekrytoitaessa tiettyihin yliopiston tehtäviin, erityisesti opetus- ja tutkimushenkilöstön tehtäviin. Hakuilmoitukset eivät sisällä oletuksia tietyn tyyppisestä hakijasta. Rekrytointihaastattelun tilaksi valitaan tarvittaessa esteetön tila.

Työpaikan saavutettavuus varmistetaan saavutettavuuden eri osa-alueilla eli fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen, viestinnällisen ja taloudellisen ympäristön osalta. Sen lisäksi huomioidaan yhteiskunnan tarjoamien palvelujen käyttö, kuten henkilökohtaisten apuvälineiden käyttäminen (esimerkiksi pyörätuoli, kuulolaite, opas- tai avustajakoira) tai henkilökohtainen avustaja, tulkki tai opas.

Työolosuhteita mukauttamalla voidaan saada helposti aikaan merkittäviä parannuksia. Työolosuhteiden mukauttaminen tarkoittaa muun muassa työaikajärjestelyjä, etätyömahdollisuutta, työn organisointia sekä työympäristöön ja tietoteknologiaan liittyviä asioita. Työntekijää voidaan myös tukea pääsemään samalle viivalle muiden kanssa positiivisella erityiskohtelulla. Yhdenvertaisuuslain mukaan positiivinen erityiskohtelu on mahdollista ja siihen tulee pyrkiä, mikäli henkilö ilman sitä on vaarassa jäädä eriarvoiseen asemaan. On tärkeää muistaa, että pienetkin muutokset voivat olla yksilölle merkittäviä ja pidentää työssä pysymistä useilla vuosilla.

Toimenpiteet

Henkilöstön kehittäminen

- Lisätään etänä seurattavien tai verkossa suoritettavien koulutusten määrää ja kehitetään henkilöstökoulutuskalenterin helppokäyttöisyyttä.
- Otetaan huomioon saavutettavuus koulutustilojen valinnassa entistä paremmin.
- Otetaan käyttöön toiminnallisuus, jossa koulutukseen ilmoittautuja voi ilmoittautumislomakkeessa kertoa mahdolliset erityistarpeensa tilojen tai apuvälineiden suhteen.
- Lisätään opetus- ja ohjaushenkilöstön koulutusta saavutettavuusasioissa. Eräs keino lisätä tietoisuutta saavutettavuusasioissa on nimetä ja kouluttaa halukkaita oman tiedekuntansa tai laitoksensa saavutettavuusyhteyshenkilöksi tai/ja lisätä aihepiiriä koskeva opintojakso yliopistopedagogiikan opintoihin.
- Henkilökunnalle tarjotaan mahdollisuuksia oppia käyttämään saavutettavuutta parantavia työkaluja.
- Varmistetaan, että kaikki yliopiston viestintäkanaviin sisältöä tuottavat työntekijät tuntevat saavutettavuuskriteerit ja osaavat tuottaa niiden mukaista sisältöä.

Rekrytointi

- Varmistetaan tehtävään kuuluvia edellytyksiä määriteltäessä vielä nykyistä paremmin tehtävien hakuilmoitusten sisältö ja ymmärrettävyys. Esimerkiksi mikäli tehtävä edellyttää sosiaalisia taitoja tai yhteistyötaitoja, kuvataan minkälaisia taitoja ja minkälaisissa tilanteissa tällaisia taitoja tarvitaan.
- Tuodaan rekrytointi-ilmoittelun yhteydessä nykyistä enemmän esille Turun yliopistoa yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden ylläpitäjänä ja kehittäjänä.
- Kehitetään tiimihaastattelun tai etähaastattelun mahdollisuuksia.

- Otetaan huomioon työaikajärjestelyt, esteettömyys ja apuvälineet rekrytoitaessa henkilöitä, joilla on saavutettavuuteen liittyviä tarpeita.

Työolosuhteet

- Kehitetään yliopiston työtiloja nykyistä esteettömämpään suuntaan. Huomioidaan sekä uusien työntekijöiden että työsuhteessa jo olevien työntekijöiden tarpeet työtilojen ja työergonomian suhteen, jos kyseessä ovat erityistarpeita vaativat työntekijät tai tilanteet.
- Hyödynnetään työn mukauttamista aiempaa enemmän. Työolosuhteiden mukauttaminen voi kohdistua joko yksilöön tai koko organisaatioon. Se voi sisältää esimerkiksi ammatillista neuvontaa ja ohjausta, koulutusta, toisten antamaa apua, työaikajärjestelyjä, työympäristön kehittämistä ja työn organisointia, esimerkiksi etätöiden mahdollisuuksia kehittämällä.

3.3 Fyysinen ympäristö

Nykytila

Turun yliopiston toimitilat sijaitsevat kolmella Turun kampuksella: Yliopistonmäellä, alakampuksella ja lääketieteen-teknologiakeskuksen kampuksella. Lisäksi tiloja on Raumalla, Porissa, Seilissä, Kevolla ja Turun Ruissalossa. Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan kiinteistöjä, piha- ja pysäköintialueita, opastusta niin ulko- kuin sisätiloissa sekä tehtyjä kaluste- ja materiaaliratkaisuja.

Yliopiston toimitiloja on useissa erityyppisissä kiinteistöissä, jotka ovat valmistuneet useilla eri vuosikymmenillä. Osittain tämän vuoksi esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmasta vaihtelut ovat varsin suuria. 2000-luvulla valmistuneet kohteet ovat melko hyvin saavutettavissa ja esteettömyysasiat ovat pääosin kunnossa. Vanhemmissa kohteissa esteettömyys on huomattavasti vaikeammin toteutettavissa. Esimerkiksi Yliopistonmäki on jo maastoltaan vaikeasti saavutettavissa.

Monet yliopiston tilat ovat vielä fyysisesti saavuttamattomissa, esimerkiksi kauppakorkeakoulusta puuttuu ovenavausmekanismit ja Rauman kampuksella tenttitilat ovat esteellisessä paikassa, lisäksi opastuksessa on useilla kampusalueilla puutteita.

Vanhemmissa kohteissa on lisätty oviautomatiikkaa, rakennettu hissejä, lisätty inva-wc-tiloja sekä parannettu valaistusta ja opastusta. Esteettömyyden ja saavutettavuuden parantaminen on jatkuva kehityskohde.

Toimenpiteet

- Kehitetään ja selkiytetään esteettömyyden kartoittamiseen, suunnitteluun ja seurantaan liittyviä prosesseja ja toimenpiteitä yhteistyössä Turun alueen esteettömyysasiamiehen, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.
- Parannetaan sisäänkäyntien esteettömyyttä (esim. lisäämällä oviautomatiikkaa).
- Kehitetään opetustilojen saavutettavuutta. Akuuteimmat toimet tällä hetkellä ovat kauppakorkeakoulun tilojen esteettömyyden kartoitus ja parantaminen sekä esteettömien tenttitilojen saaminen Raumalle ja Poriin.
- Parannetaan ja yhtenäistetään valaistusta kampusalueella.

- Parannetaan ja yhtenäistetään fyysistä opastusta kampusalueella sekä esteettömyystietojen löydettävyyttä verkossa.
- Varmistetaan talvikunnossapidon laatu.
- Varaudutaan erilaisiin häiriötilanteisiin (sähkökatkot, hätäpoistumisteiden esteettömyys).

3.4 Viestintä ja IT

Nykytila

Viestinnän ja IT-palvelujen saavutettavuus tarkoittaa mahdollisimman selkeää ja ymmärrettävää kommunikaatiota sekä samoilla periaatteilla toimivia palveluja. Saavutettavuuden näkökulmasta erityisesti huomioon otetaan henkilöt, joille asioiden ja/tai kielen ymmärtäminen on tavallista vaikeampaa tai jotka käyttävät erilaisia kommunikaatiotapoja. Saavutettavuus liittyy viestintäkanaviin, viestin sisältöön sekä käytettäviin palveluihin.

Yliopiston viestinnän ja IT-palvelujen tuottamisessa on kiinnitetty huomiota asiakaslähtöisyyteen ja käytettävyyteen. Turun yliopistossa toteutettiin vuonna 2017 yhteisten palvelujen uudistus, jossa tavoitteena oli muun muassa selkeät ja yhtenäiset palvelupolut ja -toiminnot. Tämä auttaa esimerkiksi tilanteissa, jossa henkilö ei itse tiedä, mistä pyytää apua, sillä yhteisten palvelujen henkilöt osaavat ohjeistaa apua kaipaavan sitä tarjoavan työntekijän luo.

Uusien verkkopalvelujen saavutettavuusselosteet on tehty ja niiden saavutettavuus on arvioitu syksyllä 2019. Saavutettavuuteen panostettiin esimerkiksi yliopiston utu.fi-verkkosivuston uudistuksessa. Sivuston saavutettavuusseloste on julkaistu osoitteessa <https://www.utu.fi/fi/saavutettavuusseloste>. Saavutettavuusarviointeja ja -selosteita on tehty myös muille verkkopalveluille.

Yliopiston viestinnässä pyritään monikanavaisuudella varmistamaan, että viestit ovat kaikkien saatavilla. Lähtökohtaisesti käytetään selkeää puhuttua ja kirjoitettua yleiskieltä. Esitteissä, oppaissa, tiedotteissa ja uutisissa käytetään selkeää kieltä ja visuaalista ilmettä. Tarvittaessa apuna voidaan käyttää esimerkiksi kuvasymboleita. Yliopisto käyttää viestinnässään suomen kielen lisäksi englannin kieltä.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmiin ei ole kuitenkaan kiinnitetty riittävästi huomiota. Ohjeistuksia ja käytäntöjä ei ole kirjoitettu auki, vaan tieto on kulkenut hiljaisena tietona työntekijältä toiselle. Yliopistolle tarvitaan yhdenmukaiset ohjeet ja toimintatavat, joilla saavutettavuus tulee johdonmukaisesti huomioitua kaikkien yksiköiden tuottamisissa viestintä- ja IT-palveluissa.

Yliopiston on huomioitava kaikessa toiminnassaan erilaisten viestijöiden tarpeet. Tavoite on muuttaa kaikki yliopiston verkkopalvelut saavutettaviksi. Varmistetaan, että uusia tietojärjestelmiä hankittaessa saavutettavuus huomioidaan. Esimerkiksi kun yliopisto ryhtyy uudistamaan intranet-sivustoaan, se rakennetaan saavutettavuusvaatimusten mukaiseksi.

Toimenpiteet

- Saavutettavuuspalautteet ohjataan kirjaamoon (kirjaamo@utu.fi). Luodaan yhtenäiset menettelytavat palautteiden käsittelyyn ja vastaamiseen sekä ohjeet siitä, mihin yksiköihin eri teemojen mukaiset saavutettavuuspalautteet lähetetään vastattavaksi.
- Palveluiden saavutettavuutta arvioidaan ja niistä laaditaan saavutettavuusseloste. Tuetaan yliopiston tietojärjestelmien omistajia palveluiden saavutettavuuden varmistamisessa.
- Kouluttaudutaan saavutettavuuskartoitusten tekemiseen ja luodaan toimintatavat, jotka auttavat yliopistolaisia saavutettavuusselosteiden laatimisessa ja ajan tasalla pitämisessä. Luodaan toimintatavat, joilla voidaan varmistaa saavutettavuus verkkosivustoilla ja -palveluissa, joita yliopistolaiset hallitsevat.
- Etsitään keinoja, joilla videoiden ja podcastien tekijät pystyvät vastaamaan direktiivin asettamiin vaatimuksiin.
- Laaditaan ohjeistus, miten hankinta-asiakirjoissa tuodaan esille saavutettavuusvaatimukset.
- Laaditaan intranettiin ohjeet saavutettavuutta parantavista käytännöistä ja toimintatavoista ja järjestetään perehdytys saavutettavien materiaalien tuotantoon (esim. video, podcast, esite).
- Selvitetään mahdollisuutta asentaa ruudunlukuohjelma yliopiston työasemille.
- Saavutettavuusmateriaalit, kuten saavutettavuusselosteet, laaditaan myös englanniksi. Lisätään yliopiston MOT-sanakirjaan englanninkieliset käännökset saavutettavuussanastosta.
- Varmistetaan, että verkkohakemukset ovat saavutettavia kaikille (mm. toimivat ruudunlukuohjelmilla ja ovat helppokäyttöisiä).

3.5 Kirjasto

Nykytila

Kirjaston tavoitteena on tehdä kirjastopalveluiden käyttö mahdollisimman esteettömäksi ja aineistot saavutettaviksi. Kirjaston tietoaineistohankinnat painottuvat yhä enemmän sähköisiin formaatteihin, jotka tarjoavat aiempaa paremmat mahdollisuudet saavutettavuuden parantamiseen. Sähköiset aineistot ovat kirjaston asiakkaiden käytävissä ajasta ja paikasta riippumatta, mikä vähentää fyysisten esteiden merkitystä niiden käytössä.

Kirjaston palvelutarjonnan saavutettavuutta edistetään usein erilaisin toimenpitein asiakkaiden yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Lukemisesteisillä opiskelijoilla on mahdollisuus saada pidennys painettujen kurssikirjojen laina-aikaan, ja liikuntaesteisillä asiakkailla on mahdollisuus tilata painettuja aineistoja noudettavaksi haluamastaan toimipisteestä. Kirjasto välittää saavutettavan kirjallisuuden ja julkaisemisen asiantuntijakeskus Celian palveluja laajasti koko yliopistoyhteisölle. Kaikissa kirjastoyksiköissä on lukupaikkoja ja/tai tietokoneella varustettuja työpisteitä, jotka soveltuvat pyörätuolia käyttäville asiakkaille. Lisäksi kirjasto tarjoaa Calonian kirjastossa kaksi erilaisten oppijoiden opiskelutilaa, joihin etusija ja ylivarausoikeus on niillä henkilöillä, joilla on tilan käytöstä maininta yksilöllisten järjestelyiden suosituksessa. Opas- ja

avustajakoirat ovat tervetulleita kirjastoon, ja melkein kaikissa yksiköissä on induktiosilmukka. Kirjaston tilojen esteettömyystiedot ja tietoa kirjaston saavutettavuutta parantavista palveluista löytyvät keskitetysti kirjaston [Saavutettavuus ja esteettömyys – verkkosivulta](#).

Kirjasto tuottaa palvelunsa ja ohjauksensa, kuten esimerkiksi opastusvideonsa, lähtökohtaisesti kaksikielisesti suomeksi ja englanniksi. Kirjaston kaikki yksiköt ovat avoinna myös yliopiston ulkopuolisille asiakkaille, ja suurin osa kirjaston tarjoamista tietoaineistoista on myös muiden kuin yliopistolaisten saavutettavissa.

Toimenpiteet

Yleiset palveluiden ja aineistojen saavutettavuutta parantavat toimenpiteet

- Tehostetaan tarjolla olevista palveluista tiedottamista esimerkiksi järjestämällä vuosittain saavutettavuuspäiviä.
- Selvitetään mahdollisuutta rakentaa johonkin kirjaston yksikköön skannauspiste, joka mahdollistaisi painetun aineiston käytön myös näkövammaiselle.

Saavutettavuuteen liittyvät palvelut muualla kuin Turun kampuksella sijaitsevissa kirjaston toimipisteissä

- Rauman opettajankoulutuslaitoksen kirjaston henkilökuntaa koulutetaan niin, että tarvekartoitus Celia-kirjaston palveluiden käyttöönottoa varten voidaan tehdä Turun lisäksi myös Raumalla. Tällä toimenpiteellä parannetaan myös Porin opiskelijoiden pääsyä Celia-palveluihin.
- Varmistetaan induktiosilmukan saatavuus Rauman opettajankoulutuslaitoksen kirjastossa sekä Sanomalehti- ja pienpainatepalveluissa Raisiossa.

Palvelujen saavutettavuus verkossa

- Tuotetaan tekstitystä tai mediavastineet kaikille kirjaston opasvideoille (tarvittaessa myös takautuvasti).

4. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Saavutettavuusohjelman ohjausryhmä esittää, että ohjelman arviointi ja seuranta liitetään kiinteästi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunnan työhön. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunta päättää tulevien arviointien tarkastelujaksoista, sisällöllisestä laajuudesta ja siitä, millaisia toimenpiteitä arviointiin liitetään. Saavutettavuusohjelman toteutuksen seurannassa voidaan hyödyntää esimerkiksi henkilökunnalle suunnattua työhyvinvointikyselyä sekä opiskelijoille suunnattuja palautekanavia: Eka vuosi -kyselyä ja kandipalautetta.

Saavutettavuusohjelman konkreettiset toimet aikataulutetaan vaiheittain toteuttamissuunnitelmassa, joka päivitetään vuosittain.

Esteettömyyssuunnittelija valmistelelee yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimikunnalle vuosittain (omaa työtään ohjaavan) saavutettavuussuunnitelman ja vuosiraportin toiminnastaan sekä saavutettavuussuunnitelman. Näitä asiakirjoja voidaan hyödyntää myös saavutettavuusohjelman seurannassa ja arvioinnissa.

Saavutettavuuden arviointi on jatkuvaa kehittämistyötä, joka edellyttää laajaa näkökulmaa ja eri toimijoiden panosta. Ohjelmaa seurataan yksiköiden kokoamissa palautteissa ja siitä raportoidaan vuosiraporteissa. Lisäksi verkkopalveluista saatavien saavutettavuuspalautteiden käsittely on järjestetty. Henkilöstön informointiin ja koulutukseen saavutettavuusasioissa kiinnitetään entistä parempaa huomiota.

5. LÄHTEET

Celia-kirjasto, Mikä ihmeen saavutettavuusdirektiivi? Blogi-teksti, 18.5.2017, <https://www.celia.fi/Blogi/mika-ihmeen-saavutettavuusdirektiivi/>

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylläpitämä saavutettavuussivusto, <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>

Helsingin kaupungin palvelukartta, <https://palvelukartta.hel.fi/unit/25726>

Kilpelä Niina, Esteetön rakennus ja ympäristö. Rakennustieto Oy, 2019.

Kohti esteettömämpää Turun yliopistoa. Vammaisasiamies-projektin loppuraportti. Rehtorinviraston julkaisusarja 1/2008.

Kynnys ry, Turku kaikille. Esteettömyystietoa Turun julkisista ja yksityisistä palveluista, <http://www.turkukaikille.info/>

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019, <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2019/20190306?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20digitaalisten%20palvelujen>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1986/19860609>

Johnsson & Pietilä, Luentosalien esteettömyyskartoitus Turun yliopistolla 2017, julkaistu 2018, https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/luentosalien%20estetto%CC%88myyskartoitus%20Turun%20yliopisto_2017.pdf.

Oikeusministeriön tietopankki yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä, <https://yhdenvertaisuus.fi/etusivu>

Poutapilvi, www.saavutettavuusdirektiivi.fi

Suositus vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita koskevista erityisjärjestelyistä. Rehtorin suositus 1.10.2012. Turun yliopisto.

Turun yliopiston Esteetön UTU -työryhmän muistio. Turun yliopisto 2002.

Turun yliopiston saavutettavuusseloste, <https://www.utu.fi/fi/saavutettavuusseloste>.

Turun yliopiston opintojohtosääntö, koulutuksen toteuttaminen ja opiskelijan ohjaus, erityisjärjestelyt.

Valtiovarainministeriön saavutettavuusdirektiiviä koskeva sivusto, <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu Helsingissä
30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Yliopistolaki 11.8.2017/536. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

6. LIITTEET

Liite 1. Ohjausryhmän kokoonpano

Loppuvuodesta 2018 Turun yliopisto aloitti esteettömyysohjelman valmistelun osana strategiatyötä. Rehtori nimitti 21.12.2018 ohjausryhmän, jossa oli mukana laajasti edustettuna yliopiston keskeiset toiminnot. Ohjausryhmän tehtävänä oli ohjelman ideointi, suunnittelu ja kirjoittaminen.

Ohjausryhmässä olivat mukana seuraavat henkilöt ja tahot:

vararehtori, professori Riitta Pyykkö, puheenjohtaja
yliopisto-opettaja Lilja Aikio, kasvatustieteiden tiedekunta
opintopäällikkö Katja Arola, koulutuksen toimiala
kirjaston palvelupäällikkö Ludvig Forsman, kirjasto
palvelupäällikkö Terja Hakala, IT-palvelut
tiedottaja Erja Hyytiäinen, viestintä
henkilöstösihteerit Anneli Lehtimäki, henkilöstön edustaja
kiinteistöinsinööri Jussi Lukkala, toimitilapalvelut
esteettömyyssuunnittelija Paula Pietilä, hyvinvointipalvelut
järjestelmäarkkitehti Elina Toivanen, IT-palvelut
sosiaalipoliittinen asiantuntija Petra Peltonen (kevät 2019), Turun yliopiston
ylioppilaskunta (TYY)
sosiaalipoliittinen asiantuntija Ville Ritola (syksy 2019), Turun yliopiston
ylioppilaskunta (TYY)
osastopäällikkö Mervi Varja, koulutuksen tuki

Lisäksi saavutettavuusohjelman laatimiseen ovat osallistuneet hyvinvointipalvelujen johtaja Tom Riski ja henkilöstöjohtaja Sanna-Mari Tammilaakso.

Ohjausryhmä on kutsunut tarvittaessa kokouksiinsa myös muita asiantuntijatahoja.

Ensimmäisessä kokouksessaan ohjausryhmä nimitti sihteerikseen esteettömyyssuunnittelija Paula Pietilän.